

ETKİLİ ÖĞRENME İÇİN STRATEJİ GELİŞTİRMEDE ÖĞRENCİLERE YARDIM**

Yrd. Doç. Dr. F. Dilek GÖZÜTOK*

Öğretmenler, özellikle eğitim açısından zorlukları olan öğrencilerin özgüvenlerini ve başarılarını geliştirmek için, öğrenme stratejilerine doğrudan yönlendirme sağlayarak onlara yardımcı olabilirler.

Yıllarca eğitimciler, öğrencilerin yaşları büyüdükçe ve okulla deneyimleri arttıkça etkin öğrenme ve inceleme becerisi geliştirdiklerini varsaymışlardır. (Brown ve diğerleri 1983). Bu bir bakıma doğrudur fakat bir çok öğrenci bu stratejilerin kullanımında kesin bir yönlendirme olmadıkça, etkili öğrenme stratejileri geliştiremezler.

Ayrıca öğrenciler, bu strateji ve becerileri, bu yönlendirmelerin en azından bir kısmı, düzenli sınıf çalışmalarıyla birlikte olduğu zaman en iyi biçimde öğrenirler. Öğrenme stratejileri, problem çözme, muhakeme, karar verme ve eleştireci düşünme gibi zihinsel ağırlıklı becerileri edinmek ve bütünleştirmek için öğrenciler, uygulama ve aydınlatıcı yankının yardımına ihtiyaç duyarlar. (Anderson 1985). Alan dersi öğretmenleri bu deneyimleri sağlayarak öğrencilere etkili öğrenme ve çalışma stratejileri geliştirme konusunda daha çok yardımcı olabilirler.

Öğrenme Stratejileri Nelerdir?

Geniş tanımıyla öğrenme stratejileri, öğrenmeyi kolaylaştırıcı davranışlar ve düşüncelerdir. (Weinstein ve Mayer 1986) Bu stratejiler ana düşünceyi vurgulamak, altını çizmek gibi basit inceleme becerilerinden başlayarak, önceki bilgi birikimi ile yeni bilgiler arasında bağlantıyı

* A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü Program Geliştirme Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

** Claire E. Weinstein, D. Scott Ridney, Tove Dahl, and E. Sue Weber Educational Leadership Volume 46 No. 4 December 1988 January 1989 Sayfa 17-18-19. ÇEVİRİ

kuracak benzetmeleri kullanmak gibi daha karmaşık düşünce süreçlerine kadar uzanır. Bu incelemede biz, bilginin ilk edinimini doğrudan en çok etkileyen geliştirme stratejileri gibi stratejiler üzerinde duracağız. (Biz, geliştirme terimini sadece örnek olarak kullanıyoruz. Mamafih bizim yorum ve önerilerimiz diğer bir çok öğrenme stratejileri için de uygundur).

Açıkça, öğrenciler bilgiyi ezberleme yoluyla ve özellikle de bazı hatırlatıcı ipucu düzenleri kurarak kazanırlar. (Örneğin beş büyük gölün adını hatırlamak için onların adlarının baş harflerinden kelime oluşturarak veya harflerin sırasını hatırlamak için alfabe şarkısını söyleyerek) Fakat genellikle bir hatırlatıcı ipucu düzenleme, dağınık bilgileri hatırlama için yapay bir akılda tutma sağlar. Anlamli ve uzun süreli bilgi edinmede pek yararlı değildir.

Öğretmenler, ezberlemeyi tek strateji olarak geliştirdikleri zaman, bilgilerin sadece kısa süreli hafızada kalmasını sağlarlar. Lise ve yüksek öğrenim öğrencileri bilgi kapsamını sınav oluncaya kadar akılda tutmayı çok iyi bilirler fakat bu bilgileri uzun süreli hafızalarına geçiremezler. Bunu başarmak için öğrenciler, halen bildikleri ile öğrenmeğe çalıştıkları bilgiler arasında anlamli bir bağlantı kurmalıdırlar. Diğer bir deyişle, yeni bilgi, kişinin kendi deneyimleri ile bağlantılı olmalıdır. Bu tip öğrenme -bağlantılar kurma yoluyla- öğrencilerin bir çeşit geliştirme kullanmalarını gerektirir.

Geliştirme

Geliştirme, öğrenmeğe çalıştığımız konulara kişisel bakımdan anlam katabilecek bir yapı eklemek demektir. Bir diğer deyişle; öğrenmeye çalıştığımız konuları anlamli bir duruma getirmek için, halen var olan bilgilerimizi kullanmak demektir. "Halen bildiklerimiz" bizim ön bilgi, deneyim, tutum, inanç ve değerlerimizi içerir.

Öğrenmeye çalışırken, konuya ilişkin olarak akılıma gelen ön bilgiler, deneyimler ve inançlar üzerinde bilinçli bir odaklanma yapmak, yeni bilgilerle eskiler arasında köprüler kurmamıza yardımcı olur. Bu köprüler daha önceki verimsiz ya da anlamsız veri simgeleri ile bağlantı noktaları sağlar; bunlar bizim başarılı fonksiyonumuzla ilişkili olarak kişisel bilgilerimizi arttırdığı veya değiştirdiği için, sözü geçen simgeleri önemli olarak algulamamızı kolaylaştırırlar. Bir diğer deyişle; geliştirme stratejileri ile kurulan bu köprüler, kişisel anlamlar yaratır- bunun için dir ki yeni bilgiler öğrencinin belleğinde kalacak kadar önemlidir.

Geliştirme stratejilerinin kullanılması yalnız öğrencilerin süreç derinliğini genişlettiği için değil aynı zamanda öğrenciye yeni bilgi birikimleri sağladığı için de gelecekteki anımsama olanaklarını geliştirir. Bu, tıpkı bilgiyi depolamak için dosya sistemi kullanılması gibidir. Bir kişinin ortaya çıkan bazı bilgileri dosyasına rastgele eklediğini, bir diğerinin ise konu ile ilgili bilgi fişlerini düzenli bir biçimde bir araya getirip dosyasına eklediğini düşünürsek, bunlardan hangisi ileride gerekli bilgileri bulup ortaya çıkarmada daha başarılı olacaktır? Bu uygulamaya yeni başlayanlarla, önceden beri yapan deneyimliler arasındaki başlıca fark, topladıkları bilginin miktarında ve bu bilgilerin düzenleme biçiminde kendini gösterir.

Geliştirme Stratejilerinin Kullanılışı

Öğrenmeye çalıştıklarımız ile, halen bildiklerimiz arasında bir çok bakımdan bağlantı kurabiliriz. Bu yollar arasında; benzetmeler yapma anlatma, kendi sözcüklerimizle özetleme; bilgileri kart, yazı, diyagram gibi diğer biçimlere çevirme, yeni bilgileri uygulama, daha önceki bilgilerle doğrudan ilişki kurma; karşılaştırma ve zıtlştırma yöntemleri kullanma; çıkarımlar veya sonuçlara varma; öğrendiklerimizi başka birisine öğretmeye çalışma yer alır.

Geliştirme, bir çok biçimde olmasına rağmen, bir öğrencinin kullandığı özel geliştirme yöntemi başarı için yeterli olmayabilir. Bir grup başarılı öğrenci bir öğrenme için çeşitli yöntemleri kullanır buna karşılık aynı ya da benzer öğrenme için bir başka öğrenci daha değişik yöntemler kullandığını bildirebilir. Bireysel tercihler, öğrenmenin güçlüğü, öğrencinin ön bilgisi ve benzer konularda önceki deneyimleri, bu işin önemi ve işi iyi biçimde yerine getirmek için öğrenen kişinin kendi yeteneği ile ilgili beklentileriyle, bütün bunlar bir öğrencinin belirli bir işi yapmada eğer varsa, hangi geliştirme yöntemini kullanacağını belirleyen değişkenlerdir.

Bir geliştirme stratejisi birikimi-öğrenme araçları- öğrencilerin çeşitli şeyleri öğrenmesinde onlara yardımcı olur. Bir marangozun bir çok iş için kullanabileceği bir veya iki tane belli başlı çekici vardır oysa araç kutusunda özel işler için kullanabileceği bir düzineden fazla çekici bulunur. Aynı biçimde, öğrencinin gereğinde aralarından seçim yapabileceği hem akışkanlık hem çeşitlilik sağlayacak bir çok yöntem içeren iyi bir repertuarı olmalıdır. Bir lise öğrencisi tarih kitabında okuduklarına anlam verme konusunda güçlükle karşılaştığı takdirde çalışmasına ara

verebilir, ancak bu, sorunu çözmede yeterli olmayabilir. Daha çeşitli bir repertuvara sahip bir öğrenci, aynı şekilde ara verebilir fakat bu sorunu çözmezse; yeniden okuma, bir sınıf arkadaşını arama, kitaplıktaki benzer kaynakları okuma, öğretmeniyle konuşma, bir büyüğüne sorma veya ders notlarına yeniden bakma gibi başka yöntemleri kullanabilir. Öğrenme stratejileri konusunda geniş bir repertuarı olan öğrenciler, sorunu başarılı bir biçimde çözme olasılığını arttıracak alternatif yaklaşımlar oluşturabilirler.

Geliştirme yöntemlerini desteklemek için öğretmenler, öğrencilerin bu teknikleri uygulanabilir ve yararlı bulmalarını sağlamak zorundadırlar. Bu nedenle stratejileri ilk ortaya koyuşta olumlu bir izlenim bırakması son derece önemlidir. Öğrencilerin halen bildikleri konulara dayalı yeni bilgileri anlamlandırmalarına yardımcı olacak soruları kendi kendilerine nasıl sorabileceklerinin gösterilmesini öneririz.

Öğretmenler, öğrencilerinin geliştirme çalışmalarına akışkanlık ve çeşitlilik katmak için birbirinden değişik teknikleri içeren soru listelerini destekleyebilirler. (Benzetme, dönüştürme, karşılaştırma-karşıtlama vb.). İnsanın stratejiler repertuarı oluşturması için materyallerle ilgili olarak aşağıdakilere benzer sorular oluşturması ve cevaplanması gerekir:

- Bu anlatımın ana fikri nedir?
- Eğer bu dönemde yaşasaydım yaşamımla ilgili ne hissedirdim?
- Eğer bu prensip doğru değilse, bu ne anlama gelir?
- Bu bana neyi hatırlatıyor?
- Üzerinde çalıştığım projede bu bilgiyi nasıl kullanabilirim?
- Bunu bir diyagramda nasıl gösterebilirim?
- Yazarın görüşü hakkında nasıl bir duygu içindeyim?
- Bunu kendi sözcüklerimle nasıl anlatabilirim?
- Bunun bir örneği ne olabilirdi?
- Bunu babama nasıl öğretebilirim?
- Başka nerede buna benzer bir şey duydum?
- Bu yazarla bir görüşme yapsam ona ne sorardım?
- Bu benim yaşamıma nasıl uygulanır?
- Bu hikayenin kahramanının durumunda hiç oldum mu?

Öğrenciler bu tür soruları değişik konularda oluşturup kullanarak alıştırmaya yapmalıdırlar .Geliştirme stratejilerini öğrenmek ve bunların her hangi bir işlem becerisinde olduğu gibi nasıl kullanılacağını bilmek, aydınlatıcı yankısı sık uygulamalar gerektirir. Zamanla ve alıştırmalarla öğrenciler geliştirme yönteminin kullanılmasının çeşitli öğrenme durumlarında kolay ve yararlı olduğunu anlayacaklardır.

Öğretmenlerin Eğitimi

Tektaş Üniversitesi Zihinsel Öğrenme Stratejileri Projesinin bir bölümü ile ilgili olarak öğretmen eğitiminde uygulamalı çalışmalar yaptık. Süresi üç günle bir hafta arasında değişen (ek etkinlikler hariç) bu uygulamalı çalışmalarda, normal öğrencilerin öğrenme ve çalışma problemleri, başarılı öğrencilerin kullandığı etkili stratejiler ve beceriler ve bu strateji ve becerilerin öğretim teknikleri ile ilgili bilgiler üzerinde duruldu. Bu uygulamalı çalışmalar 8 farklı alandadır. 1. Öğretmenler ve öğrencilerle ilgili sorunların belirlenmesi. 2. "Başarılı öğrenci" bizzat ne anlama gelmektedir. 3. Liselerde öğrenilenler ve yüksek öğrenime transferi ve meslekle ilgili öğrenilenler. 4. Etkili öğrenme stratejilerinin sınıflandırılması. 5. Öğrenme stratejilerini öğretme yöntemleri. 6. Değişen program uygulamaları (öğrenmeyi öğretme-bir alanın öğretiminin apmada beceri ve strateji öğretme). 7. Her öğretmenin gelecek yıl için bireysel uygulama planları geliştirmesi. 8. Öğretim yılı süresince gerekli olan diğer etkinlikler.

Bu uygulamalı öğretim ortamlarına 2000 den fazla lise ve yüksek öğrenim öğretmeni katıldı. Bu öğretim stratejilerini kendi öğretimlerinde kullanan öğretmenlerin uyguladıkları yollarla ilgili bir kaç örnek:

Bir lisede sanat öğretmenleri birlikte, birbiriyle ilişkili bir dizi program materyali oluşturup geliştirme yöntemlerini kullandılar. Bu, öğrencilere edebiyat ve tarih çalışmalarında, fikirleri anlamada ve sanatı bir geliştirme biçimi olarak kullanmalarında yardımcı oldu. Bir 9. sınıf biyoloji öğretmeni öğrencilerin not tutma, daha iyi çalışma için ana fikirleri seçme ve uygulama ve örnekleme kullanarak bilimsel prensipleri anlamaya yardımcı olması için bir hafta ders saatinden zaman ayırdı. Bir hemşirelik kolejinin bir kaç öğretim elemanı, bilgi kazanma stratejilerinin nasıl kullanılacağı, pratik testlerin nasıl alınacağı ve çalışırken veya test alırken endişenin (korkunun) nasıl azaltılacağı ile ilgili olarak, bir dizi sınıfta ve evde yapılacak çalışma programı hazırladı. Diğer öğretmenler, semestrinin başlangıcında, bir ders kitabını etkili okuma

yollarını açıklama, özel öğrenme stratejileri hakkında tartışmalar için sınıf tartışmaları açma ve özellikle dersin içeriğinden çok, genelde öğrenmeye yönelik düzenli programa doğru özel materyaller oluşturma ve geliştirmeye zaman ayırdılar.

Bu tekniklerin çoğu Teksas Üniversitesi mezuniyet öncesi öğretim kurslarında yürütülmüştür. (Weinstein 1988) Sonuçlar çok olumluydu. Öğrenciler sadece çalışma yapmak ve öğrenme stratejileriyle ilgili akademik performanslarında ilerleme kaydetmekle kalmayıp aynı zamanda güven duygularını arttırmış ve öğretim konusunda kendilerini daha iyi hissetmişlerdir. Yaşam boyu öğrenme ihtiyacı gözönünde bulundurulduğunda bu, önemli bir sonuçtur.

Bugün öğrenme stratejilerin ne olduğunu, öğretmenlerin bunları öğretmeyi öğrenmelerine nasıl yardımcı olacağımızı ve bunlar öğretildiğinde ne gibi sonuçlar bekleyebileceğimizi biliyoruz. Açıktır ki; bu stratejileri öğrenme özellikle eğitimle ilgili zorlukları olan öğrenciler için yararlıdır. Bu nedenle öğretmenlere bu stratejileri öğretme ve etkili öğretime dönüştürebilmelerine yardım etmeğe devam etmeliyiz. Öğrencilerimiz daha fazlasına layıktır.